

Λίγες λέξεις της Νεοελληνικής γλώσσας κρύβουν τη μαγεία της ιαχής αέρα!

Μεγάλωσαν και μεγαλώνουν ελληνόπουλα που συγκινήθηκαν, δάκρυσαν, θαύμαζαν τον ηρωισμό των παλικαριών στα ελληνοαλβανικά σύνορα, το 1940.

Ο παλμός αυτής της συγκίνησης δονούσε στην ιαχή αέρα και σε ό,τι αυτή αντιπροσώπευε στη μεταπολεμική Ελλάδα.

Καμία λέξη δε συγκέντρωσε την ορμή και το δυναμισμό της νιότης, όσο η ιαχή αέρας.

Ελάχιστοι, όμως, γνωρίζουν ότι πρωτοακούστηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης 30 χρόνια πριν από το έπος του '40. Συγκεκριμένα, πρωτοχρησιμοποιήθηκε το 1908 από το 2ο τάγμα της Κρητικής πολιτοφυλακής του πρώτου τακτικού στρατού της Κρήτης, που τελούσε υπό την προστασία του ευρωπαϊκού στρατού. Χρησιμοποιήθηκε σε εκπαιδευτική πορεία, από κάποιον στρατιώτη, κατά τη διάρκεια ανεμοστρόβιλου και το επανέλαβαν, χάριν ευθυμίας, οι υπόλοιποι. Από τότε, το επαναλάμβαναν συχνά, κάθε φορά που διαλυόταν ή συντασσόταν το Τάγμα (αρχικά, ήταν, δηλαδή, μία ζητωκραυγή, ένα "πείραγμα", και όχι πολεμική ιαχή). Στη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων (1912, 1913, Ήπειρο και Μακεδονία) η ιαχή διαδόθηκε από τους Κρήτες σε ολόκληρο το ελληνικό στράτευμα.

Στην αρχή, όμως, η καινοτομία αντιμετωπίστηκε με δυσπιστία, γιατί ο τακτικός στρατός χρησιμοποιούσε τις αρχαίες ιαχές: αλαλά ή αλαλαί ή ελελεύ ή το εξευρωπαϊσμένο : χιπ, χιπ, ουρρά (hip, hip, hurrah), άλλωστε οι περισσότεροι αξιωματικοί του στρατού μας είχαν εκπαιδευτεί στα στρατόπεδα της Γερμανίας, Γαλλίας, Αγγλίας.

Η αρχαία ιαχή αλαλά προήλθε από τη μυθική κόρη του Πολέμου, την Αλαλά (Πίνδαρος, απ. 225: Κλυθ' Αλαλά Πολέμου θυγατέρα). Απ' εδώ προήλθαν οι λέξεις αλαλαγή, αλάλαγμα (Κ. Παλαμάς, Ασαλ. Ζωή: της νίκης σου το αλάλαγμα...) και το ρ. αλαλάζω (Ψαλμ.99, αλαλάξατε τω Κυρίω..., ή Κ.Δ. Κορινθ. 1,13,1 : ...γέγονα χαλκός ηχών ή κύμβαλον αλαλάζον).

Η πολεμική ιαχή «αέρα» επισημοποιήθηκε κατά τον ελληνοϊταλικό πόλεμο και γι' αυτό συνέβαλαν, άθελα τους, οι Ιταλοί. Ο Ιταλικός φασιστικός στρατός χρησιμοποιούσε την ιαχή : «eja (προφ. : εγιά), eja, eja, alala». Ήταν μία ιαχή που είχε καθιερώσει ο ποιητής Gabriele d'Annunzio (1863 – 1938) στη διάρκεια του πρώτου παγκοσμίου πολέμου (Αύγουστος του 1917). Ο ίδιος, ο ποιητής, αναφέρει ότι την επέβαλε στους αεροπόρους του (ήταν διοικητής αεροπορικού σμήνους) λέγοντας: «είναι καιρός να καταργήσουμε αυτό τον βαρβαρικό ήχο (εννοούσε το: Hip! Hip! Hip! hurrah) και στη θέση του θα βάλουμε το alala με το οποίο ο Αχιλλέας παρακινούσε τα άλογα του και το Λατινικό επιφώνημα eja».

Είκοσι τρία χρόνια αργότερα οι Ιταλοί εισβολείς θα χρησιμοποιήσουν στα βουνά της Πίνδου την ιαχή eja! eja! alala (ειρωνεία: να ήξεραν, άραγε, οι αγράμματοι Ιταλοί στρατιώτες ότι χρησιμοποιούσαν μία αρχαία ελληνική ιαχή για να σκοτώσουν τους σύγχρονους Έλληνες). Πάντως, η ηχητική ομοιότητα με την επανάληψη των φωνηέντων -α- και -ε- (στη λ. eja: προφ. εγιά) έφερε στο μυαλό των Ελλήνων την Κρητική ζητωκραυγή αέρα και ανταπέδωσαν καθιερώνοντας την λ. αέρα, ως την πιο ηρωική ολόκληρης της ελληνικής ιστορίας. Η ιαχή αέρα έχει τον ίδιο αριθμό συλλαβών με το αλαλά (δεν αλλάζει ο ρυθμός) και περιλαμβάνει το -α- και το -ε-, που προφέρονται εύκολα, όταν τρέχουν οι στρατιώτες (περιλαμβάνονται, άλλωστε, και στο αλαλά και στο ελελεύ, αλλά και στο eja)

Ας δούμε, όμως, και τη μη ηρωική πλευρά της ιαχής

- Φαντάζομαι το δρόμο του γυρισμού: τα ηρωικά παλληκάρια να επιστρέφουν έχοντας παραδώσει τα όπλα σε αυτούς που μέχρι χθες νικούσαν, να περπατούν με το κεφάλι κατεβασμένο στην άκρη του δρόμου και να τους κοροϊδεύουν οι θρασύδειλοι Ιταλοί επαναλαμβάνοντας ειρωνικά την ιαχή αέρα (πραγματικό περιστατικό).

- Οι Έλληνες συνεργάτες των Γερμανών (τα αλεξιποινα Τάγματα Ασφαλείας) χρησιμοποιούσαν την ιαχή αέρα, όταν έκαναν έφοδο για να συλλάβουν Έλληνες πατριώτες και να τους παραδώσουν στους Γερμανούς κατακτητές.

- Στο Γράμμο και ο τακτικός και ο δημοκρατικός στρατός φώναζαν αέρα, όταν εξαπέλυαν επίθεση κατά των αδελφών. Αέρα σε ποιόν, βρε παλληκάρια; Ποιος είναι ο εχθρός; Γιατί να φύγει; Που να πάει;

Μέσα σε λίγα χρόνια φτήνυναν οι άνθρωποι και οι λέξεις

Πάντως, προτιμώ να κρατήσω τη συγκίνηση που μου έδινε στα πρώτα μαθητικά χρόνια η ιαχή αέρα και να μη σκέφτομαι την ξεδιάντροπη χρήση της στην Κατοχή και τον Εμφύλιο. Είναι πληγή από φρικτό μαχαίρι (Καβάφης) να θυμάμαι τη χαρά και τη ντροπή συνάμα.

Γιώργος Δαμιανός

Πρώτη δημοσίευση στο περ. Discovery and science, εκδ. ΔΟΛ, Οκτ. 2006